

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)  
της 11ης Δεκεμβρίου 2003 \*

Στην υπόθεση C-215/01,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Amtsgericht Augsburg (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαδικασίας που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά του

**Bruno Schnitzer,**

η έκδοση προδικαστικής απόφασης ως προς την ερμηνεία των άρθρων 49 ΕΚ, 50 ΕΚ, 54 ΕΚ και 55 ΕΚ καθώς και της οδηγίας 64/427/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 7ης Ιουλίου 1964, περί των λεπτομερειών εφαρμογής των μεταβατικών μέτρων στον τομέα των μη μισθωτών δραστηριοτήτων μεταποιήσεως που υπάγονται στις κλάσεις 23-40 ΔΤΤΒ (Βιομηχανία και Βιοτεχνία) (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 38),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους D. A. O. Edward (εισηγητή), προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος, A. La Pergola και S. von Bahr, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

\* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και την A. C. Pedroso,
  
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,
  
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τη Μ. Πατακιά και τον P. F. Nemitz,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του στις 17 Σεπτεμβρίου 2002,

έχοντας υπόψη τη διάταξη του πέμπτου τμήματος της 10ης Ιανουαρίου 2003 να διεξαχθεί προφορική διαδικασία,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του B. Schnitzer, εκπροσωπούμενου από την H. Böttcher, Rechtsanwältin, καθώς και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τη Μ. Πατακιά και τον P. F. Nemitz, κατά τη συνεδρίαση της 27ης Φεβρουαρίου 2003,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Απριλίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

### Απόφαση

1 Με διάταξη της 26ης Φεβρουαρίου 2001, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Μαΐου 2001 και συμπληρώθηκε στις 11 Ιουλίου 2001, το Amtsgericht Augsburg έθεσε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, ένα προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 49 ΕΚ, 50 ΕΚ, 54 ΕΚ και 55 ΕΚ, καθώς και της οδηγίας 64/427/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 7ης Ιουλίου 1964, περί των λεπτομερειών εφαρμογής των μεταβατικών μέτρων στον τομέα των μη μισθωτών δραστηριοτήτων μεταποίησης που υπάγονται στις κλάσεις 23-40 ΔΤΤΒ (Βιομηχανία και Βιοτεχνία) (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 38).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκλυψε στο πλαίσιο διαδικασίας που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά του Β. Schnitzer, στον οποίο προσάπτεται παράβαση της γερμανικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.

## Το νομικό πλαίσιο

### *Το κοινοτικό δίκαιο*

- 3 Το άρθρο 49, πρώτο εδάφιο, ΕΚ ορίζει:

«Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Κοινότητας απαγορεύονται όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος της Κοινότητας άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής.»

- 4 Το άρθρο 50 ΕΚ έχει ως εξής:

«Κατά την έννοια της παρούσας Συνθήκης, ως υπηρεσίες νοούνται οι παροχές που κατά κανόνα προσφέρονται αντί αμοιβής, εφόσον δεν διέπονται από τις διατάξεις τις σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των κεφαλαίων και των προσώπων.

Οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν ιδίως:

α) βιομηχανικές δραστηριότητες,

β) εμπορικές δραστηριότητες,

γ) βιοτεχνικές δραστηριότητες,

δ) δραστηριότητες των ελευθέρων επαγγελματιών.

Με την επιφύλαξη των διατάξεων του κεφαλαίου που αφορά το δικαίωμα εγκαταστάσεως, εκείνος που παρέχει υπηρεσία δύναται για την εκτέλεση αυτής να ασκήσει προσωρινά τη δραστηριότητά του στο κράτος όπου παρέχεται η υπηρεσία με τους ίδιους όρους που το κράτος αυτό επιβάλλει στους δικούς του υπηκόους.»

- 5 Στις 18 Δεκεμβρίου 1961 το Συμβούλιο υιοθέτησε, βάσει των άρθρων 54, παράγραφος 1, και 63, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρων 44, παράγραφος 1, ΕΚ και 52, παράγραφος 1, ΕΚ), δύο γενικά προγράμματα για την κατάργηση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών [ΕΕ (μόνο σε ξενόγλωσσες εκδόσεις) 1962, 2, αντιστοίχως σ. 36 και 32]. Για να διευκολύνει την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών, το Συμβούλιο εξέδωσε, στις 7 Ιουλίου 1964, και την οδηγία 64/427.
- 6 Η οδηγία αυτή προβλέπει στην ουσία ένα σύστημα αμοιβαίας αναγνώρισεως της επαγγελματικής πείρας που αποκτήθηκε στη χώρα καταγωγής και έχει εφαρμογή τόσο για την εγκατάσταση όσο και για την παροχή υπηρεσιών εντός άλλου κράτους μέλους.
- 7 Η οδηγία 64/427, η οποία ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, καταργήθηκε από την οδηγία 1999/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Ιουνίου 1999, για τη θέσπιση συστήματος αναγνώρισεως των

προσόντων σχετικά με τις επαγγελματικές δραστηριότητες που καλύπτονται από τις οδηγίες ελευθερώσεως, καθώς και μεταβατικών μέτρων, και για τη συμπλήρωση του γενικού συστήματος αναγνωρίσεως των διπλωμάτων (ΕΕ L 201, σ. 77).

### *Το εθνικό δίκαιο*

- 8 Στη Γερμανία, οι βιοτεχνικές δραστηριότητες διέπονται από το Handwerksordnung (νομοθέτημα για τη βιοτεχνία) που κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών ίσχυε όπως τροποποιήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 1998 (BGBl. 1998 I, σ. 3074). Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του νομοθετήματος αυτού, επιτρέπεται να ασκούν βιοτεχνική δραστηριότητα, υπό την ιδιότητα ελεύθερου επαγγελματία, μόνον τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και οι αστικές εταιρίες που είναι εγγεγραμμένα στο μητρώο βιοτεχνών («Handwerksrolle»). Η εγγραφή αυτή αντιστοιχεί στη χορήγηση άδειας ασκήσεως της εν λόγω δραστηριότητας.
- 9 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του Handwerksordnung, «στο μητρώο βιοτεχνών εγγράφεται όποιος έχει επιτύχει στις προβλεπόμενες εξετάσεις για τη βιοτεχνική δραστηριότητα που θέλει να ασκήσει ή για παραπλήσια βιοτεχνική δραστηριότητα [...]».
- 10 Το άρθρο 8, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του Handwerksordnung ορίζει ότι «σε εξαιρετικές περιπτώσεις επιτρέπεται η εγγραφή στο μητρώο βιοτεχνών όταν ο αιτών αποδεικνύει ότι έχει τις αναγκαίες γνώσεις και δεξιότητες για την άσκηση, υπό την ιδιότητα ελεύθερου επαγγελματία, της βιοτεχνικής δραστηριότητας που θέλει να ασκήσει».
- 11 Το άρθρο 9 του Handwerksordnung εξουσιοδοτεί τον Ομοσπονδιακό Υπουργό Οικονομίας να ορίσει τις προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες μπορεί να χορηγηθεί μια τέτοια κατ' εξαίρεση άδεια στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών πέραν των περιπτώσεων που προβλέπει το άρθρο 8, παράγραφος 1, του ίδιου νομοθετήματος.

Βάσει της πρώτης διατάξεως, ο πιο πάνω υπουργός εξέδωσε, στις 4 Αυγούστου 1966, κανονιστική απόφαση για τις προϋποθέσεις εγγραφής των υπηκόων των άλλων κρατών μελών στο μητρώο βιοτεχνών (*BGBI.* 1966 I, σ. 469). Η απόφαση αυτή μετέφερε στο γερμανικό δίκαιο τις διατάξεις των άρθρων 3 και 4, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 64/427.

## Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

12 Με απόφαση της 28ης Αυγούστου 2000, ο Δήμος του Augsburg επέβαλε διοικητικό πρόστιμο στον B. Schnitzer για παράβαση της γερμανικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.

13 Κατά την απόφαση αυτή, η εταιρία της οποίας ο B. Schnitzer είναι ο νόμιμος εκπρόσωπος υπό την ιδιότητα του διαχειριστή, ανέθεσε στην επιχείρηση Codeigal-Constução, Decoração e Isolamentos de Portugal L<sup>da</sup> να εκτελέσει, από τον Νοέμβριο του 1994 μέχρι τον Νοέμβριο του 1997, μεγάλης εκτάσεως εργασίες σοβατίσματος στη νότια Βαυαρία. Όντας εγκατεστημένη στην Πορτογαλία και μη έχοντας εγγραφεί στο γερμανικό μητρώο βιοτεχνών, η επιχείρηση αυτή προέβη σε παροχές που ανήκουν στον γερμανικό τομέα των εργασιών γυψαδόρου χωρίς να διαθέτει την άδεια που απαιτούνταν σχετικά. Η πιο πάνω απόφαση αφορά το χρονικό διάστημα από τον Νοέμβριο του 1996 μέχρι τον Οκτώβριο του 1997, μήνα κατά τον οποίο η εγκατεστημένη στην Πορτογαλία επιχείρηση ζήτησε να εγγραφεί στο γερμανικό μητρώο βιοτεχνών, πράγμα που έγινε στις 27 Νοεμβρίου 1997.

14 Ο B. Schnitzer άσκησε κατά της αποφάσεως αυτής ανακοπή ενώπιον του Amtsgericht Augsburg. Το δικαστήριο αυτό εκθέτει ότι, με την απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2000, C-58/98, Corsten (Συλλογή 2000, σ. I-7919), το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του ζητήματος του συμβατού με το κοινοτικό δίκαιο της υποχρεώσεως εγγραφής σε επαγγελματικό μητρώο μιας επιχειρήσεως που ήταν εγκα-

τεστημένη σε κράτος μέλος και σκόπευε να παράσχει υπηρεσίες εντός άλλου κράτους μέλους μόνο περιστασιακά, και μάλιστα μόνο μία φορά. Το Amtsgericht Augsburg θεωρεί πιθανό να κρίνει το Δικαστήριο ότι επίσης δεν δικαιολογείται η υποχρέωση εγγραφής σε μητρώο και στην περίπτωση που εκείνος που παρέχει υπηρεσίες ασκεί κατ' επανάληψη ή κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά τη δραστηριότητά του στο κράτος μέλος υποδοχής.

- 15 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Amtsgericht Augsburg αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών το ότι μια πορτογαλική επιχείρηση, η οποία πληροί στην Πορτογαλία τις προϋποθέσεις για την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας, πρέπει να πληροί άλλες προϋποθέσεις —έστω και μόνον τυπικές— (εν προκειμένω την εγγραφή στο μητρώο βιοτεχνών), προκειμένου να ασκήσει τη δραστηριότητα αυτή στη Γερμανία όχι μόνο για βραχύ χρονικό διάστημα αλλά και για μακρότερη περίοδο;»

### **Επί του προδικαστικού ερωτήματος**

#### *Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου*

- 16 Η Πορτογαλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το προδικαστικό ερώτημα θέτει δύο προβλήματα. Πρώτον, το ζήτημα είναι αν μια επιχείρηση, η οποία είναι εγκατεστημένη σε κράτος μέλος και η οποία πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την άσκηση της δραστηριότητάς της σε αυτό το κράτος μέλος, πρέπει να τηρήσει άλλες,



καθαρά τυπικές προϋποθέσεις όταν παρέχει υπηρεσίες εντός άλλου κράτους μέλους. Δεύτερον, το ζήτημα είναι αν η απάντηση στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος αλλάζει όταν η παροχή υπηρεσιών εκτείνεται σε παρατεταμένο χρονικό διάστημα.

- 17 Όσον αφορά το πρώτο πρόβλημα, η Πορτογαλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται, επικαλούμενη ειδικά την προαναφερθείσα απόφαση Corsten, ότι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, ως θεμελιώδης ελευθερία την οποία εξασφαλίζει η Συνθήκη, μπορεί να περιοριστεί με εθνικά μέτρα μόνον υπό την προϋπόθεση ότι, πρώτον, υφίστανται επιτακτικές ανάγκες γενικού συμφέροντος τις οποίες πρέπει να σέβονται κατά τον ίδιο τρόπο όλοι οι επιχειρηματίες, δεύτερον, το γενικό συμφέρον δεν εξασφαλίζεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους εγκαταστάσεως και, τρίτον, τηρείται η αρχή της αναλογικότητας. Κατά την κυβέρνηση αυτή, οι προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνται εν προκειμένω.
- 18 Όσον αφορά το δεύτερο πρόβλημα η Πορτογαλική Κυβέρνηση θεωρεί ότι το γεγονός ότι η παροχή υπηρεσιών εκτείνεται σε παρατεταμένο χρονικό διάστημα δεν δικαιολογεί ερμηγεια διαφορετική εκείνης που δόθηκε με την προαναφερθείσα απόφαση Corsten. Συγκεκριμένα, είναι αδύνατον να προσδιοριστεί το χρονικό σημείο από το οποίο καθίσταται υποχρεωτική η εγγραφή στο μητρώο βιοτεχνών.
- 19 Η Αυστριακή Κυβέρνηση θεωρεί ότι η διάρκεια της παροχής υπηρεσιών, έστω και αν η παροχή αυτή εκτείνεται σε παρατεταμένο χρονικό διάστημα, δεν μπορεί να αποτελέσει αποχρώντα λόγο για να απορριφθεί η λύση που έγινε δεκτή με την προαναφερθείσα απόφαση Corsten. Συγκεκριμένα, κατά την κυβέρνηση αυτή, δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που παρέχει τη δυνατότητα να χαρακτηριστεί μια δραστηριότητα ως παροχή υπηρεσιών. Το πολύ, η μεγαλύτερη διάρκεια των δραστηριοτήτων μπορεί να δείξει ότι ακόμη περισσότερο πρόκειται για δραστηριότητες που εμπίπτουν στην ελευθερία εγκαταστάσεως, πράγμα που πρέπει να εκτιμάται κατά περίπτωση.

- 20 Εν πάση περιπτώσει, η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, ακόμη και αν πρόκειται για μακρότερης διάρκειας παροχές υπηρεσιών, η απαίτηση εγγραφής στο μητρώο βιοτεχνών αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο στο μέτρο που καθυστερεί ή περιπλέκει την άσκηση των επίμαχων στην κύρια δίκη δραστηριοτήτων και συνεπάγεται διοικητικά έξοδα ή υποχρέωση καταβολής εισφορών στο βιοτεχνικό επιμελητήριο.
- 21 Η Επιτροπή εκθέτει κατ' αρχάς ότι η οδηγία 64/427 αντικαταστάθηκε από την οδηγία 1999/42 και, ειδικότερα, ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 1999/42, σε συνδυασμό με το παράρτημα Α, κατάλογος Ι, της οδηγίας αυτής, αντιστοιχεί στο άρθρο 3 της οδηγίας 64/427. Μολονότι η τελευταία οδηγία καταργήθηκε όταν τέθηκε σε ισχύ η οδηγία 1999/42, δηλαδή στις 31 Ιουλίου 1999, και μολονότι η προθεσμία μεταφοράς της τελευταίας οδηγίας έληξε μόλις στις 31 Ιουλίου 2001, η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν υφίσταται κενό που θέτει σε κίνδυνο τη συνέχεια των υποχρεώσεων τις οποίες επέβαλε η οδηγία 64/427 και επανέλαβε η οδηγία 1999/42.
- 22 Η Επιτροπή θεωρεί ότι το ζήτημα αν η υποχρέωση εγγραφής στο μητρώο βιοτεχνών, σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, είναι συμβατή με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, ζήτημα το οποίο έχει βασική σημασία εντός της εσωτερικής αγοράς, πρέπει να εξεταστεί με γνώμονα τα κριτήρια που το Δικαστήριο παρέθεσε στη σκέψη 46 της προαναφερθείσας αποφάσεως *Corsten*.
- 23 Ωστόσο, είναι δύσκολο να εφαρμοστούν τα κριτήρια αυτά στην υπόθεση της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο μια δραστηριότητα που εκ των υστέρων εμφανίζεται συνεχής και μακράς διάρκειας να μην είχε σχεδιαστεί κατ' αυτόν τον τρόπο στην αρχή ή, τουλάχιστον, σε κάποιο αρχικό στάδιο, και κάλλιστα μπορεί να αλλάξει στη συνέχεια, λαμβανομένης υπόψη της εμπορικής επιτυχίας των πρώτων υπηρεσιών.

- 24 Επί πλέον, πρέπει να αποφευχθεί το ενδεχόμενο η έλλειψη ασφάλειας δικαίου όσον αφορά την ακριβή ημερομηνία γενέσεως της υποχρεώσεως εγγραφής να έχει αρνητικές συνέπειες για το σχετικό πρόσωπο που παρέχει υπηρεσίες. Τούτο είναι ακόμη περισσότερο σημαντικό όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εγγραφή, μολονότι έχει καθαρά τυπικό χαρακτήρα, επιβάλλεται παρά ταύτα με απειλή διοικητικών προστίμων των οποίων το ύψος είναι σε τέτοιο βαθμό αποτρεπτικό ώστε να μπορεί να εμποδίσει τις επιχειρήσεις να ασκήσουν θεμελιώδεις ελευθερίες τους.
- 25 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή θεωρεί ότι η λύση που έγινε δεκτή στην προαναφερθείσα απόφαση Corsten ισχύει και σε μια κατάσταση όπου η σχετική δραστηριότητα ασκείται επί μακρόν χωρίς, ωστόσο, να έχουν εφαρμογή οι σχετικές με το δικαίωμα εγκαταστάσεως διατάξεις της Συνθήκης. Κατά την Επιτροπή, του δικαστηρίου της ουσίας έργο είναι να καθορίσει, για παροχές υπηρεσιών εκτεινόμενες σε μακρό χρονικό διάστημα, το χρονικό σημείο από το οποίο η υποχρέωση εγγραφής στο μητρώο βιοτεχνών είναι οπωσδήποτε συμβατή με τη Συνθήκη. Η δικαστική ανάλυση της διάρκειας της σχετικής δραστηριότητας πρέπει να γίνει υπό το φως των αρχικών προθέσεων του παρέχοντος υπηρεσίες, διαπιστωμένων με βάση αντικειμενικά στοιχεία.

### *Απάντηση του Δικαστηρίου*

- 26 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η επιχείρηση στην οποία ο B. Schnitzer ανέθεσε εργασίες σοβατίσματος είναι μια επιχείρηση εγκατεστημένη στην Πορτογαλία και ότι άσκησε τις εργασίες αυτές αντί αμοιβής στη Γερμανία. Κατά συνέπεια, πρόκειται για παροχές επί των οποίων έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του σχετικού με τις υπηρεσίες κεφαλαίου της Συνθήκης, εκτός αν η περί ης πρόκειται επιχείρηση πρέπει να θεωρηθεί εγκατεστημένη στη Γερμανία, οπότε οι παροχές αυτές θα διέπονται, βάσει του άρθρου 50, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, από τα άρθρα 43 ΕΚ έως 48 ΕΚ τα οποία αφορούν το δικαίωμα εγκαταστάσεως.

- 27 Το άρθρο 50, τρίτο εδάφιο, ΕΚ διευκρινίζει ότι εκείνος που παρέχει μια υπηρεσία δύναται, για να προβεί στην παροχή αυτή, να ασκήσει προσωρινώς τη δραστηριότητα του στο κράτος μέλος όπου παρέχεται η υπηρεσία, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνες που το κράτος αυτό επιβάλλει στους δικούς του υπηκόους. Έτσι, όσο η άσκηση της πιο πάνω δραστηριότητας σε αυτό το κράτος μέλος μένει προσωρινή, το πρόσωπο αυτό συνεχίζει να εμπίπτει στις διατάξεις του κεφαλαίου που αφορά τις υπηρεσίες.
- 28 Όσον αφορά τον προσωρινό χαρακτήρα της δραστηριότητας του παρέχοντος υπηρεσίες εντός του κράτους μέλους υποδοχής, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο προσωρινός αυτός χαρακτήρας πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα όχι μόνο τη διάρκεια της παροχής, αλλά και τη συχνότητα, περιοδικότητα ή συνέχειά της. Ο προσωρινός χαρακτήρας της παροχής δεν αποκλείει το ενδεχόμενο ο παρέχων υπηρεσίες, κατά την έννοια της Συνθήκης, να διαθέτει στο κράτος μέλος υποδοχής κάποια υποδομή (περιλαμβανομένου ενός γραφείου), στο μέτρο που η υποδομή αυτή είναι αναγκαία για τη σχετική παροχή (αποφάσεις της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard, Συλλογή 1995, σ. I-4165, σκέψη 27, και της 13ης Φεβρουαρίου 2003, C-131/01, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2003, σ. I-1659, σκέψη 22).
- 29 Το Δικαστήριο έχει διακρίνει την κατάσταση αυτή από την κατάσταση ενός υπηκόου κράτους μέλους ο οποίος ασκεί κατά τρόπο σταθερό και συνεχή μια επαγγελματική δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος όπου, από μια επαγγελματική κατοικία, απευθύνεται, μεταξύ άλλων, στους υπηκόους του κράτους αυτού. Το Δικαστήριο έχει συναγάγει ότι ο υπήκοος αυτός εμπίπτει στις διατάξεις του κεφαλαίου που αφορά το δικαίωμα εγκαταστάσεως και όχι εκείνου που αφορά τις υπηρεσίες (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Gebhard, σκέψη 28).
- 30 Έτσι, η έννοια της «υπηρεσίας» κατά τη Συνθήκη δύναται να καλύψει υπηρεσίες πολύ διαφορετικής φύσεως, περιλαμβανομένων των υπηρεσιών των οποίων η παροχή εκτείνεται σε παρατεταμένο χρονικό διάστημα, ακόμη και περισσότερων ετών, όταν πρόκειται, παραδείγματος χάριν, για υπηρεσίες που παρέχονται εντός του πλαισίου της ανεγέρσεως ενός μεγάλου κτιρίου. Ομοίως, δύναται να αποτελέσουν υπηρεσίες υπό την έννοια της Συνθήκης οι παροχές τις οποίες ένας επιχειρηματίας εγκατεστημένος σε κράτος μέλος παρέχει κατά το μάλλον ή ήττον συχνά ή

τακτικά, ακόμη και επί παρατεταμένο χρονικό διάστημα, σε πρόσωπα εγκατεστημένα σε ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη, όπως παραδείγματος χάριν η έναντι αμοιβής δραστηριότητα παροχής συμβουλών ή πληροφοριών.

- 31 Συγκεκριμένα, ουδεμία διάταξη της Συνθήκης καθιστά δυνατό να καθοριστεί αφηρημένα η διάρκεια ή η συχνότητα μετά την οποία η παροχή μιας υπηρεσίας ή ορισμένου είδους υπηρεσίας εντός άλλου κράτους μέλους δεν μπορεί πια να θεωρηθεί παροχή υπηρεσιών υπό την έννοια της Συνθήκης.
- 32 Επομένως, απλώς και μόνον το γεγονός ότι ένας επιχειρηματίας που είναι εγκατεστημένος σε κράτος μέλος παρέχει κατά το μάλλον ή ήττον συχνά ή τακτικά πανομοιότυπες ή όμοιες υπηρεσίες εντός άλλου κράτους μέλους χωρίς να διαθέτει εκεί υποδομή που του δίνει τη δυνατότητα να ασκεί κατά τρόπο σταθερό και συνεχή μια επαγγελματική δραστηριότητα σε αυτό το κράτος μέλος και να απευθύνεται, από την υποδομή αυτή, και στους υπηκόους αυτού του κράτους μέλους δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι ο πιο πάνω επιχειρηματίας είναι εγκατεστημένος σε αυτό το κράτος μέλος.
- 33 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν προκύπτει, πράγμα όμως που του εθνικού δικαστηρίου έργο είναι να εξακριβώσει, ότι η πορτογαλική επιχείρηση διαθέτει στη Γερμανία τέτοια υποδομή ώστε να μπορεί να θεωρηθεί εγκατεστημένη σε αυτό το κράτος μέλος ή ότι προσπαθεί καταχρηστικά να αποφύγει τις υποχρεώσεις που επιβάλλει η εθνική νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους.
- 34 Όσον αφορά την εγγραφή στο μητρώο βιοτεχνών, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η υποχρέωση, η οποία επιβάλλεται σε εγκατεστημένη σε ένα κράτος μέλος επιχείρηση που, ως παρέχουσα υπηρεσίες, επιθυμεί να ασκήσει βιοτεχνική δραστηριότητα σε

άλλο κράτος μέλος, να εγγραφεί στο μητρώο βιοτεχνών του τελευταίου κράτους συνιστά περιορισμό υπό την έννοια του άρθρου 49 ΕΚ (προαναφερθείσα απόφαση Corsten, σκέψη 34).

35 Ναι μεν ένας περιορισμός της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δύναται να δικαιολογηθεί από επιτακτικές ανάγκες γενικού συμφέροντος, όπως ο στόχος να εξασφαλιστεί η ποιότητα των εκτελουμένων βιοτεχνικών εργασιών και να προστατευθούν εκείνοι για τους οποίους γίνονται οι εργασίες αυτές, πλην όμως η εφαρμογή των εθνικών ρυθμίσεων ενός κράτους μέλους στους παρέχοντες υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη πρέπει να είναι πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκουν οι ρυθμίσεις αυτές και να μη βαίνει πέραν του αναγκαίου ορίου για την επίτευξη του σκοπού αυτού (προαναφερθείσα απόφαση Corsten, σκέψη 39).

36 Κατά συνέπεια, η καθιερωθείσα από το κράτος μέλος υποδοχής διαδικασία χορηγήσεως άδειας δεν πρέπει ούτε να καθυστερεί ούτε να περιπλέκει την άσκηση του δικαιώματος ενός εγκατεστημένου σε άλλο κράτος μέλος προσώπου να παρέχει τις υπηρεσίες του εντός του πρώτου κράτους, εφόσον πραγματοποιήθηκε η εξέταση των προϋποθέσεων προσβάσεως στις σχετικές δραστηριότητες και διαπιστώθηκε ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές (προαναφερθείσα απόφαση Corsten, σκέψη 47).

37 Άπαξ πληρούνται οι πιο πάνω προϋποθέσεις, η τυχόν απαίτηση εγγραφής στο μητρώο βιοτεχνών του κράτους μέλους υποδοχής δεν μπορεί παρά να είναι αυτόματη, και δεν μπορεί ούτε να αποτελεί προϋπόθεση για την παροχή υπηρεσιών ούτε να συνεπάγεται διοικητικά έξοδα για το σχετικό πρόσωπο που παρέχει υπηρεσίες ούτε να δημιουργεί υποχρέωση καταβολής εισφορών στο βιοτεχνικό επιμελητήριο.

38 Τούτο ισχύει όχι μόνο για πρόσωπα που σκοπεύουν να παράσχουν υπηρεσίες εντός του κράτους μέλους υποδοχής μόνο περιστασιακά, και μάλιστα μόνο μία φορά, αλλά και για πρόσωπα που παρέχουν ή επιθυμούν να παρέχουν υπηρεσίες κατ' επανάληψη ή κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά.

- 39 Συγκεκριμένα, κατά το χρονικό σημείο που ένα πρόσωπο σχεδιάζει να παρoάσχει υπηρεσίες εντός του κράτους μέλους υποδοχής και κατά το χρονικό σημείο που γίνεται η εξέταση των προϋποθέσεων προσβάσεως στις σχετικές δραστηριότητες, συχνά δύσκολα μπορεί να λεχθεί αν οι υπηρεσίες αυτές θα παρασχεθούν μόνο μία φορά ή περιστασιακά ή, απεναντίας, θα παρέχονται κατ' επανάληψη ή κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά.
- 40 Κατά συνέπεια, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών αντιτίθεται στο να τεθεί σε επιχειρηματία υποχρέωση εγγραφής σε μητρώο βιοτεχνών η οποία καθυστερεί, περιπλέκει ή καθιστά επαχθέστερη την παροχή των υπηρεσιών του εντός του κράτους μέλους υποδοχής όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει η εφαρμοστέα για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής στο πιο πάνω κράτος μέλος οδηγία περί αναγνωρίσεως των επαγγελματικών προσόντων.

Απλώς και μόνον το γεγονός ότι ένας επιχειρηματίας εγκατεστημένος σε κράτος μέλος παρέχει κατ' επανάληψη ή κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά πανομοιότυπες ή όμοιες υπηρεσίες εντός άλλου κράτους μέλους χωρίς να διαθέτει εκεί υποδομή που του δίνει τη δυνατότητα να ασκεί κατά τρόπο σταθερό και συνεχή μια επαγγελματική δραστηριότητα σε αυτό το κράτος μέλος και να απευθύνεται, από την υποδομή αυτή, και στους υπηκόους αυτού του κράτους μέλους δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι ο επιχειρηματίας αυτός είναι εγκατεστημένος σε αυτό το κράτος μέλος.

### **Επί των δικαστικών εξόδων**

- 41 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Πορτογαλική και η Αυστριακή Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

**ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),**

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 26ης Φεβρουαρίου 2001 το Amtsgericht Augsburg, αποφαινεται:

**Το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών αντιτίθεται στο να τεθεί σε επιχειρηματία υποχρέωση εγγραφής σε μητρώο βιοτεχνών η οποία καθυστερεί, περιπλέκει ή καθιστά επαχθέστερη την παροχή των υπηρεσιών του εντός του κράτους μέλους υποδοχής όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει η εφαρμοστέα για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής στο πιο πάνω κράτος μέλος οδηγία περί αναγνώρισεως των επαγγελματικών προσόντων.**

**Απλώς και μόνον το γεγονός ότι ένας επιχειρηματίας εγκατεστημένος σε κράτος μέλος παρέχει κατ' επανάληψη ή κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά πανομοιότυπες ή όμοιες υπηρεσίες εντός άλλου κράτους μέλους χωρίς να διαθέτει εκεί υποδομή που του δίνει τη δυνατότητα να ασκεί κατά τρόπο σταθερό και συνεχή μια επαγγελματική δραστηριότητα σε αυτό το κράτος μέλος και να απευθύνεται, από την υποδομή αυτή, και στους υπηκόους αυτού του κράτους μέλους δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι ο επιχειρηματίας αυτός είναι εγκατεστημένος σε αυτό το κράτος μέλος.**

Edward

La Pergola

von Bahr

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Δεκεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

B. Σκουρής